

วิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติเพื่อเป็นเทวดาในพระไตรปิฎก
An Analysis of the Guidelines for Practice to Become *Devatā*
According to the Tipiṭaka

พระมหานियม ญาณสิทธิ

พระราชเชมากร, พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ

Phramaha Niyom Nanassiddhi

Phra Rajkhemakorn, Phramaha Sitthichai Jayasiddhi

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phree Campus

สยาม ราชวัณณะ

Sayam Ratchawat

Chiang Mai University

Email : pharamahaniyom_phannorit@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติเพื่อเป็นเทวดาในพระไตรปิฎก” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) ศึกษาเทวดาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก 2) ศึกษาแนวทางการเป็นเทวดาในพระไตรปิฎก และ 3) วิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติเป็นเทวดาในพระไตรปิฎก เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาอธิบายให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผลการวิจัยพบว่า

1. ในพระไตรปิฎกกล่าวถึงเทวดาไว้ 3 ประเภท คือ 1. สมมติเทพ เป็นเทวดาโดยสมมติ 2. อุปัตติเทพ เป็นเทวดาโดยกำเนิด และ 3. วิสุทธิตเทพ คือ การเป็นเทวดาโดยความบริสุทธิ์ ภูมิของเทวดามีทั้งหมด 16 ชั้น แต่ละชั้นต่างก็ได้กำหนดช่วงอายุในการอาศัยต่างกัน โดยพิจารณาจากผลบุญที่ได้กระทำไว้เมื่อยังเป็นมนุษย์ ประกอบไปด้วย อรูปพรหม 4 ชั้น เทวโลก คือ อาณาจักรของเทพ ได้แก่ สวรรค์ 6 ชั้น ส่วนมนุษย์ ได้แก่ ภูมิของมนุษย์อยู่ชั้นชนิดเดียวกับสวรรค์ 6 ชั้น เรียกว่ากามสุคติภูมิ

2. การเป็นเทวดาในสวรรค์ที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคอันเป็นทิพย์มากมาย นั้นขึ้นอยู่กับบุญบารมีที่ได้สั่งสมไว้เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ได้ทำบุญให้ทาน รักษาศีล ทำอัญชลีกรรมต่อท่านผู้มีศีลตามประทีปโคมไฟ ฟังธรรม ตั้งอยู่ในศีลธรรม เจริญภาวนา มีความสัตย์ ความไม่โกรธ ความซื่อสัตย์ต่อสามี บำรุงเลี้ยงดูบิดามารดา เป็นต้น ดังนั้น หลักการทำบุญกุศลที่ถูกต้องตามหลักของพระพุทธศาสนามี 3 ประการ ได้แก่ (1) หลักทาน การให้ทานที่สมบูรณ์ครบถ้วนด้วยจิตเลื่อมใสศรัทธาจะมีผลมากมีอานิสงส์มาก (2) หลักศีล รักษาศีล 5 รักษาอุโบสถศีลเป็นประจำ ตั้งใจงดเว้นจากบาปอกุศลทั้งหลาย ย่อมส่งผลให้อยู่เป็นสุขในภพ

ปัจจุบัน และภพหน้า (3) หลักภพได้พึงธรรม เจริญสมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน พิจารณาสภาวธรรมต่าง ๆ ให้เห็นแจ้งตามความเป็นจริงจนบรรลุธรรมขั้นสูงสุด คือ พระนิพพาน

3. แนวทางปฏิบัติเพื่อไปเกิดเป็นเทวดาในพระไตรปิฎกมี 3 แนวทาง คือ 1. การให้ทาน 2. การรักษาศีล และ 3. การเจริญจิตภาวนา เรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ ได้แก่ ทานมัย การทำบุญด้วยวัตถุทาน การให้ทานด้วยข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ตั่ง เตี้ยง และเครื่องประทีป การให้ทานจึงเป็นได้ทั้งหลักการ และแนวทางปฏิบัติที่มีความสัมพันธ์นำบุคคลไปเกิดเป็นเทวดาในชั้นภูมิต่าง ๆ สีส้ม บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล เพราะศีลเป็นแนวทางปฏิบัติในการสร้างวินัยในการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ เพื่อนำมาซึ่งความผาสุกแก่ตนเองและสังคมให้เกิดความเรียบร้อยดีงาม ภวานามัย เป็นการปฏิบัติหลักภพนาโดยอาศัยเหตุ 4 ประการ คือ กายภาวนา สีสภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา สามารถนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อละความชั่วทางกาย ทางวาจา ทางใจ ทำตนให้รุ่งเรืองภายนอก คือ มีข้าวของ เงินทอง ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข และรุ่งเรืองภายใน คือ การตั้งตนอยู่ในบุญกิริยาวัตถุ 3 สามารถยังมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ นิพพานสมบัติ ให้สำเร็จด้วยอานุภาพแห่งบุญกุศลที่ได้สั่งสมมา

คำสำคัญ: แนวทางการปฏิบัติ, เทวดา

Abstract

The research entitled “An Analysis of the Guidelines for Practice to Become *Devatā* According to the Tipiṭaka” consisted of 3 objectives as follows: 1) to study *Devatā* in the Tipiṭaka; 2) to study the guidelines to become *Devatā* in the Tipiṭaka; and 3) to analyze the guidelines for practice to become *Devatā* in the Tipiṭaka. The study applied a qualitative research approach by studying the Tipiṭaka, commentaries, documents, books, and related researches. The acquired data were used to explain according to the research objectives. The results of the research are as follows:

1) The Tipiṭaka mentions about 3 kinds of *Devatā* which are: 1) *Sammāti-deva* refers to gods by convention; 2) *Upapatti-deva* refers to gods by rebirth; and 3) *Visuddhi-deva* refers to gods by purification. There are 16 planes for *Devatā* and each plane has different ranges of time for living depending on the merits made as a human being. The 16 planes are as follows: *Arūpāvacara-bhūmi* refers to the 4 formless planes; *Devaloka* refers to world of gods which are the 6 heavenly worlds; and *Kāmasugati-bhūmi* refers to the 6 sensuous blissful planes for human beings.

2) To be *Devatā* in the heavenly worlds where there are abundant and complete divine consumer goods, it depends on the merits and perfections each one makes as a human being whether through *dāna* (giving), observing the precepts, doing reverential salutation

towards those who are virtuous, listening to the Dhamma, behaving morally, practicing meditation, having honesty towards spouse, taking care of parents, etc. Therefore, the accurate merit-making in Buddhism consists of three aspects: (1) *Dāna* refers to the giving with a faithful mind will result in a lot of benefits; (2) *Sīla* refers to the observance of the 5 and 8 precepts and abstention from all unwholesome actions will result in a happy life in the present and next life; (3) *Bhāvana* refers to listening to the Dhamma, cultivating both *Samatha* and *Vipassanā* meditation, contemplating and realizing the realities until realizing *Nibbāna*.

3) There are 3 guidelines for practice in order to become *Devatā* in the Tipiṭaka: 1) Giving; 2) Precepts; and 3) Mental development, all of which is called *Puññakiriya-vatthu* (3 Bases of Meritorious Action). *Dānamaya* refers to merit-making by giving materials which are rice, water, clothes, transport, flowers, incense, sanitary wares, lodging, and light. *Dāna* is both the principle and guideline for practice leading a person to be born as a *devatā* in various planes. *Sīlamaya* refers to the observance of precepts which will result in merits because it is the guideline for practice to be disciplined for the coexistence between human beings, human beings and society, human beings and nature. All of which will result in happiness upon oneself and society. *Bhāvanāmaya* refers to the practice according to the following aspects of *Bhāvanā*, namely, *Kāya-bhāvanā* (physical development), *Sīla-bhāvanā* (moral development), *Citta-bhāvanā* (emotional development), and *Paññā-bhāvanā* (wisdom development). The practice of this dhamma will eliminate the bad deeds whether physically, verbally, or mentally. It will also bring external prosperity by having money, fortune, fame, position, praise as well as internal prosperity by practicing the 3 Bases of Meritorious Action in order to achieve *Manussa-sampatti* (human prosperity), *Deva-sampatti* (heavenly prosperity), and *Nibbāna-sampatti* (successful attainment of *Nibbāna*).

Keywords: The Guidelines, *Devatā*

บทนำ

ความกลัวต่อการประสบกับภัยพิบัติต่าง ๆ ทำให้มนุษย์แสวงหาที่พึ่งจนเกิดแนวความคิดที่เชื่อว่า อาจมีอำนาจลึกลับในธรรมชาติบางอย่าง ที่สามารถดลบันดาลสิ่งต่าง ๆ ให้มนุษย์พบกับความสุขความทุกข์ได้ สิ่งนั้นสมมติว่าเป็นเทพเจ้าหรือเทวดา ซึ่งอยู่ในภพภูมิแยกต่างหากจากมนุษย์ ไม่ใช่มนุษย์หรือเป็น “อมนุษย์” ประเภทหนึ่ง ได้มีที่อยู่สูงขึ้นไปตามความเชื่อของในแต่ละศาสนา แต่ไม่ว่าจะกล่าวถึงศาสนาไหน ๆ ในโลกก็ เชื่อว่า “เทวดา” เป็นภพภูมิที่ดีและมีความสุขด้วยกันทั้งนั้น (พระจักรกฤษณ์ ธีระมโฆ, (2558): 84 – 85) ส่วน

มิติทางพระพุทธศาสนานั้นมองว่า ในโลกนี้มีสิ่งมีชีวิตมากมาย ทั้งที่สามารถมองเห็นสัมผัสจับต้องได้ และสิ่งมีชีวิตที่พิเศษกว่ามนุษย์ เช่น เทวดา มาร พรหม หากจะกล่าวเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับเทวดา ก็พอมีหลักฐานยืนยันอยู่อย่างน้อย 2 ประการ คือ

1. พระพุทธคุณบทหนึ่งที่ว่า สตถา เทวมนุสสานิ (ม.มู. (บาลี). 12/444/395) แปลว่า ทรงเป็นบรมครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

2. พุทธกิจหรือหน้าที่ของพระพุทธเจ้าที่ทรงบำเพ็ญเป็นกิจวัตรประจำวันที่พระอรหันตเจ้าจารย์ได้ประมวลไว้ 5 ประการ คือ

(1) ปุพฺพณฺเห ปิณฺฑปาตญจ เวลาเช้าเสด็จออกบิณฑบาต

(2) สายณฺเห ธมฺมเทศนํ เวลาเย็นทรงแสดงพระธรรม

(3) ปโทเส ภิกฺขุโອวาทํ เวลาค่ำประทานพระโอวาทแก่ภิกษุ

(4) อชฺฎมรตฺเต เทวปญฺหนํ เวลาเที่ยงคืนทรงตอบปัญหาเทวดา

(5) ปจฺจุสฺเสว คเต กาลे ภพฺพาภพฺเพ วิโลกนํ เวลาใกล้สว่างทรงตรวจดูสัตว์โลกที่จะเสด็จไป

โปรด (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), (2542): 28 – 29)

นอกจากนี้ ยังปรากฏในเทวตาสังยุตต์ประมวลเรื่องเทวดาที่ไปทูลถามปัญหาแก่พระพุทธเจ้า เทวปุตตสังยุตต์ประมวลเรื่องเทพบุตรทูลถามปัญหาแก่พระพุทธเจ้า มารสังยุตต์ประมวลเรื่องมารซึ่งปรากฏภายในลักษณะต่าง ๆ โต้ตอบกับพระพุทธเจ้า และสักกสังยุตต์ประมวลเรื่องท้าวสักกะหรือพระอินทร์ที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้าและสดับพระธรรมเทศนา (พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตฺตโสภโณ), (2542): 145 – 146) นอกจากนี้ ยังมีคัมภีร์วิมานวัตถุ ยังได้รวบรวมเรื่องราวการถามตอบระหว่างพระมหาโมคคัลลานะกับเหล่าเทวดาผู้ได้วิมานต่าง ๆ กัน หรือบางครั้งเทวดาผู้ได้วิมานนั้น ได้มากราบทูลเล่าความดีที่ทำไว้ต่อพระพุทธเจ้า โดยภาพรวมเป็นการแสดงผลของการทำความประการต่าง ๆ เช่น แสดงความเคารพนบถน้อมต่อท่านผู้ทรงศีลบ้าง ถวายทานบ้าง รักษาศีลบ้าง ฟังธรรมบ้าง บำเพ็ญสาธารณประโยชน์บ้าง หรือบางครั้งก็ดำรงอยู่ในคุณธรรม เช่น การไม่โกรธบ้าง

จากข้อความข้างต้นนี้แสดงว่า เทวดาเกิดจากการทำความดี นำพาไปบังเกิดในสวรรค์ ซึ่งมีลักษณะการผุดเกิดขึ้นทีหลังจากสิ้นชีวิต (โอปปาติกะ) เรียกว่า เทวดาโดยกำเนิด ส่วนเทวดาอีก 2 ประเภทที่เหลือ คือ เทวดาโดยสมมติกับเทวดาโดยความบริสุทธิ์ ล้วนหมายถึงมนุษย์ที่มีลักษณะหรือคุณสมบัติพิเศษที่ได้รับการยอมรับนับถือ กล่าวคือ พระมหากษัตริย์และพระอรหันต์โดยพระมหากษัตริย์นั้นได้รับการยกย่องว่าเป็นสมมติเทพ เพราะเป็นผู้มีบุญญาบารมีสูงเปรียบได้กับเทวดา ส่วนพระอรหันต์ได้รับการยกย่องว่าเป็นวิสุทธิเทพ เพราะเป็นผู้หมดจดจากกิเลส เียบพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม เป็นที่เคารพของมนุษย์และเทวดาทั้งหลายด้วย

ประชาชนที่นับถือพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ต่างมีความเชื่อในเรื่องของอำนาจลึกลับ เรื่องบาป บุญ คุณ โทษ ประโยชน์และมีโช่ประโยชน์ ความเชื่อในเรื่องของเทพเจ้า ตลอดจนจนถึงความเชื่อเกี่ยวกับเทพดา อินพรหมต่าง ๆ ตามลัทธิหรือศาสนาที่ตนนับถือ ที่มักปรากฏตามวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตมากมายทั้งที่สัมผัสได้และสัมผัสไม่ได้ เมื่อมนุษย์ประสบกับภัยพิบัติต่าง

ๆ ทำให้ต้องแสวงหาที่พึ่ง จนทำให้เกิดความเชื่อว่า มีอำนาจลึกลับบางอย่าง ที่สามารถดลบันดาลสิ่งต่าง ๆ ให้มนุษย์พบกับความสุขและความทุกข์ได้ สิ่งนั้นสมมติว่าเป็นเทพเจ้าหรือเทวดา ทำให้สังคมไทยในปัจจุบันมีวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาในเรื่องของคติและความเชื่อ นำไปสู่ความเชื่อมโยงทางศีลธรรม ระหว่างมนุษย์กับเทวดา

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการวิจัยเรื่อง วิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติเพื่อเป็นเทวดาในพระไตรปิฎก ด้วยความสำคัญของหลักธรรมที่ได้ชื่อว่าเป็นธรรมที่คุ้มครองโลก เป็นแก่นของมนุษยธรรมในการฝึกฝนและพัฒนาสังคมให้มีจิตใจสูงส่งจนเป็น สมมติเทพ อุปัตติเทพและวิสุทธิเทพ โดยผู้วิจัยจะได้ศึกษาวิจัยในพระไตรปิฎกและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติเพื่อเป็นเทวดาในพระไตรปิฎก” สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้มี 3 ข้อ คือ

1. เพื่อศึกษาเทวดาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก
2. เพื่อศึกษาแนวทางการเป็นเทวดาในพระไตรปิฎก
3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติเป็นเทวดาในพระไตรปิฎก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เรื่อง “วิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติเพื่อการเป็นเทวดาในพระไตรปิฎก” เป็นการศึกษาค้นคว้าวิจัยเป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมุ่งเน้นศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์ในพระพุทธศาสนา เอกสารงานวิจัย บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการปฏิบัติเพื่อการเป็นเทวดาในพระไตรปิฎก โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ที่เป็นฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย และเอกสารตำรา บทความงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาทำการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นถึงแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดเป็นเทวดา
3. สรุปผลการวิจัยพร้อมทั้งข้อเสนอแนะ โดยการบรรยายเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

เทวดาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

พระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของเทวดาไว้ 3 ประเภท คือ 1. สมมติเทพ เป็นเทวดาโดยสมมติ ได้แก่ พระราชามหากษัตริย์ตลอดจนเชื้อพระราชวงศ์ พระราชาตามรูปศัพท์ หมายถึง ผู้ยังชนให้อิ่มใจ หรือทำให้คนอื่นมีความสุข ช่วยขจัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน ด้วยความเมตตาธรรม 2. อุปัตติเทพ เป็นเทวดาโดยกำเนิด ได้แก่ เทวดาชั้นกามาพจรสวรรค์ 6 ชั้น เริ่มตั้งแต่ชั้นจาตุมหาราชิกา เป็นที่อาศัยของ ท้าวจตุ

โลกบาลทั้ง 4 โดยมีอายุ 500 ปีทิพย์ ชั้นดาวดึงส์ เป็นที่อาศัยของท้าวสักกะหรือพระอินทร์ มีอายุ 1,000 ปีทิพย์ ชั้นยามา เป็นที่อาศัยของท้าวสยาม มีอายุ 2,000 ปีทิพย์ ชั้นดุสิต เป็นสถานที่อาศัยของเทวดา มีอายุ 4,000 ปีทิพย์ ชั้นนิมมานรดี เป็นที่อาศัยของท้าวสุนิมมิต มีอายุ 8,000 ปีทิพย์ และชั้นปรนิมมิตวสวัตตี เป็นที่อาศัยของ เทพที่เสวยสมบัติจากเทพ โดยมีอายุถึง 16,000 ปีทิพย์ อุปัตติเทพนั้น เป็นเทวดาในรูปแบบของโอปปาติกะ ผุดผุดขึ้นโดยไม่ต้องนอนในครรภ์เหมือนมนุษย์ และได้ไปอาศัยอยู่บนสวรรค์ที่มีลักษณะและชั้นต่างกัน ขึ้นอยู่กับบุญกุศลที่ตนได้สร้างเอาไว้ครั้งเมื่อยังเป็นมนุษย์ และ 3. วิสุทธิติเทพ คือ เทวดาโดยความบริสุทธิ์ ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหันตซึ่งมหาสพทั้งหลาย ผู้มีจิตปราศจากเครื่องร้อยรัดทั้งปวง มีจิตใจผ่องใสเบิกบาน มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์อยู่เสมอและเป็นที่ยิ่งอันประเสริฐของสรรพสัตว์ทั้งหลาย ภพภูมิของเทพหรือเทวดาเมื่อสิ้นอายุแล้วย่อมไปเกิดมีทั้งหมด 16 ชั้น ในแต่ละชั้นนั้น ได้กำหนดช่วงและอายุไว้ต่างกันออกไป โดยพิจารณาจากผลของการกระทำเมื่อยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งประกอบไปด้วย อรูปพรหม 4 ชั้น เทวโลก คือ อาณาจักรของเทพ ได้แก่ สวรรค์ 6 ชั้น ส่วนมนุษย์ ได้แก่ภพภูมิของมนุษย์อยู่ชั้นชนิดเดียวกับสวรรค์ 6 ชั้น เรียกว่ากามสุคติภูมิ

แนวทางการเป็นเทวดาในพระไตรปิฎก

วิมาน เป็นสถานที่อยู่ของเหล่าเทวดา หรือเทพ ซึ่งถือว่าเป็นสถานที่อันประเสริฐ เพราะเกิดขึ้นด้วยอานุภาพแห่งกุศลกรรมของเทวดาผู้เป็นเจ้าของวิมานนั้น ๆ จึงรุ่งเรืองสว่างไสวแพรวพราวหลากสีด้วยอำนาจแห่งรัตนชาติต่าง ๆ มีรูปทรงอันวิจิตรบรรจง มีขนาดต่าง ๆ ภายในวิมานเหล่านั้นมีเครื่องประดับตกแต่งสวยงาม และเพียบพร้อมด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคอันเป็นทิพย์มากมาย ความแตกต่างของวิมานเหล่านั้นขึ้นอยู่กับบุญบารมีที่เจ้าของวิมานได้สั่งสมไว้เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ เช่น ทำบุญให้ทานบ้าง รักษาศีลบ้าง ทำอัญชลีกรรมต่อท่านผู้มีศีลบ้าง ตามประทีปโคมไฟบ้าง ฟังธรรมบ้าง ตั้งอยู่ในศีลธรรม เช่น มีความสัตย์ ความไม่โกรธ ความซื่อสัตย์ต่อสามี บำรุงเลี้ยงดูบิดามารดา หรือแม่แต่กบที่มีความเลื่อมใสในพระสุรเสียงของพระผู้มีพระภาคขณะทรงแสดงธรรมอยู่ก็ได้ไปเกิดในสวรรค์ แต่ในความเป็นจริง คือ ผู้ที่ได้ไปเกิดในสวรรค์ล้วนแต่เคยทำบุญกุศลถูกต้องตามหลักการของพระพุทธศาสนา ได้แก่

1. การให้หลักทาน การให้ทานที่สมบูรณ์ครบถ้วนจะมีผลมากมีอานิสงส์มาก องค์แห่งการให้ทานมี 4 อย่าง คือ (1) วัตถุสัมปทา ถึงพร้อมด้วยวัตถุ คือ บุคคลผู้เป็นที่ตั้งที่รองรับทาน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เขตตสัมปทา หมายถึง ทักขิณโยยบุคคล ผู้เป็นพระอรหันต์ หรือพระอนาคามี ผู้เข้านิโรธสมาบัติได้ (2) ปัจจัยสัมปทา ถึงพร้อมด้วยปัจจัย คือ สิ่งที่จะให้ทานต้องบริสุทธิ์ได้มาโดยชอบธรรม มากน้อยไม่สำคัญ (3) เจตนาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยเจตนา คือ ต้องมีเจตนาดีทั้ง 3 กาล ได้แก่ ก่อนให้ กำลังให้ และหลังให้ เจตนาดีเรียกว่า ปุพพเจตนา เจตนาดีกำลังให้ เรียกว่า มุญจนเจตนา เจตนาดีหลังให้ เรียกว่า อปราราปรเจตนา (4) คุมาติเรกสัมปทา ถึงพร้อมด้วยคุณพิเศษ คือ ผู้รับทานมีคุณสมบัติพิเศษ เช่น ฟังออกจากนิโรธสมาบัติใหม่ ๆ
2. หลักศีล การรักษาศีล 5 กัถิ ศีล 8 หรืออุโบสถศีลกัถิ คือ ความตั้งใจงดเว้นจากบาปอกุศลทั้งหลาย ย่อมส่งผลให้อยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ตายแล้วให้เกิดในสุคติโลกสวรรค์ และเป็นบาทให้เจริญสมถกัมมัฏฐาน และวิปัสสนากัมมัฏฐานจนบรรลुरुธรรมชั้นสูงสุด คือ พระนิพพาน ทำให้หยุดการเวียนว่ายตายเกิดในที่สุด

3. หลักภาวนา คือ การเจริญสมถกัมมัฏฐาน เพื่อให้ได้สมาธิเกิดฌานแล้วใช้สมาธิ และฌานเป็นฐานเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน คือ ใช้ปัญญาขณะจิตว่างพิจารณาสภาวธรรมต่าง ๆ ให้เห็นแจ้งตามความเป็นจริงจนบรรลุธรรมขั้นสูงสุด คือ พระนิพพาน

เมื่อนำหลักการทั้ง 3 นี้ไปเปรียบเทียบกับหลักปฏิบัติของเทพบุตรของเทพธิดาเจ้าของวิมานต่าง ๆ เหล่านั้น จะเห็นว่า ส่วนใหญ่ได้ทำทาน เช่น ถวายอ้อยท่อนเดียวก็มี ถวายผลไม้ผลเดียวก็มี ถวายน้ำข้าวก็มี ถวายเข็มเย็บผ้าเข็มเดียวก็มี แต่ได้ถวายแต่พระอริยบุคคล มีท่านพระสารีบุตรเถระ ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระ ท่านพระมหากัสสปเถระ พระผู้มีพระภาค และบางรายได้ถวายแต่ท่านผู้พึ่งออกจากนิโรธสมาบัติใหม่ ๆ ซึ่งเป็นทักษิณียบุคคลผู้มีคุณสมบัติพิเศษ ส่วนท่านที่รักษาศีล 5 รักษาอุโบสถศีลเป็นประจำ และยังมีโอกาสได้ถวายทานด้วยจิตเลื่อมใสซื่อสัตย์ก็มีมาก นอกจากนี้ ผู้ได้ฟังธรรม และเจริญภาวนาจนบรรลุธรรมขั้นโสดาปัตติผลสกาทาคามิผลก็มีมาก

วิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติเป็นเทวดาในพระไตรปิฎก

แนวทางปฏิบัติเพื่อไปเกิดเป็นเทวดาในพระไตรปิฎก พบว่า มีอยู่ 3 แนวทางหลัก และคือ 1. การให้ทาน 2. การรักษาศีล และ 3. การเจริญจิตภาวนา รวมเรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ คือ เป็นการตั้งใจบำเพ็ญบุญด้วยวัตถุทาน อันเป็นเหตุให้เกิดอานิสงส์ต่าง ๆ เช่น การให้ทานด้วย ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป อันเป็นเหตุให้สมดังปรารถนาในการไปเกิดเป็นเทวดาอาศัยอยู่ชั้นจาตุมหาราชิกา เกิดเป็นเทวดาอยู่ในชั้นดาวดึงส์ ฯลฯ นอกจากบุญกิริยาวัตถุนั้น 3 บุญกิริยาวัตถุที่เกิดจากการให้ทานนี้ เป็นการทำบุญให้ทานด้วยทรัพย์สินสิ่งของที่มีคุณค่าสมควรแก่ผู้รับที่ส่งผลให้มีอานิสงส์มากต้องอาศัยองค์ประกอบ ได้แก่ ผู้รับเป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีศีลที่บริสุทธิ์ สิ่งของที่ต้องเป็นของที่ได้มาอย่างบริสุทธิ์ ได้มาอย่างชอบธรรม ไม่ใช่ได้มาอย่างผิดศีลธรรม ผู้ให้ต้องมีเจตนาดี มีเจตนาให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่มีความเสียดายของที่ให้ ไม่หวังผลตอบแทนทั้งก่อนให้ กำลังให้ และหลังจากให้ และผู้รับที่พึ่งออกมาจากนิโรธสมาบัติใหม่ ๆ หรือผู้ที่กำลังปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ดังนั้น การทำบุญด้วยการให้ทานที่มีอานิสงส์มากต้องทำบุญกับคนดีมีศีลธรรม เป็นคนที่ต้องการความช่วยเหลือจริง ๆ ให้สิ่งของที่มีความจำเป็น เช่น ให้ข้าวแก่คนที่กำลังหิว ให้เงินแก่ผู้ที่กำลังลำบาก ให้คำปลอบใจแก่ผู้ที่ท้อแท้ โดยที่ไม่หวังผลตอบแทนกลับมา

ส่วนประเด็นของ สิลมัย นั้น พบว่า ศีล เปรียบเสมือนกฎระเบียบ ข้อบังคับในการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม มนุษย์กับธรรมชาติ เป็นเครื่องควบคุมพฤติกรรมทางกาย วาจา และอารมณ์ไปถึงความนึกคิดด้วย เนื่องด้วยใจเปรียบเสมือนเป็นประตูด่านแรกที่จะชักนำพาทั้งส่วนที่เป็นอกุศลและกุศล เข้าไปในวิถีชีวิตได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่มนุษย์ต้องมีการฝึกอบรมพฤติกรรมให้อยู่ในกฎระเบียบ และแบบแผน ก็ด้วยศีล เป็นทั้งระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่วางไว้เป็นแนวทางและหลักการสำหรับใช้ฝึกอบรมมนุษย์ เพื่อความผาสุกแก่ตนเองและให้เกิดความเรียบร้อยดีงามในสังคม พระไตรปิฎกได้อธิบายถึงลักษณะของศีลไว้ว่า “เจตนาชื่อว่าศีล เจตสิกชื่อว่าศีล สังวรชื่อว่าศีล การไม่ล่วงละเมิดชื่อว่าศีล” สรุปว่า บุคคลที่มีเจตนางดเว้นอกุศลกรรม ที่เกิดจากความโลภ ความโกรธ และความหลง โดยการสำรวมสังวรในปาติโมกข์สังวร สติสังวร ญาณสังวร ขันติสังวร และวิริยสังวร เป็นการยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ไม่ก้าวล่วงในศีลไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมทางกาย พฤติกรรมทางวาจา อันจะเป็นเหตุ

นำไปสู่ความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและสังคม เป็นการปิดกั้นหนทางในการไปบังเกิดเป็นเทวดาในอนาคตกาล ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้แบ่งประเภทศีลไว้หลายหลายขั้นตอนและหลายความหมาย โดยสรุปแล้ว มี 4 ประเด็น คือ 1. วาริตศีล 2. จาริตศีล 3. อภิสมจาริกศีล และ 4. อาทิพรหมจาริกศีล เป็นการกล่าวถึงข้อห้าม ที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ว่า สิ่งไหนควรทำ ไม่ควรทำ ข้อบัญญัติที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตไว้ว่าต้องทำ เช่น ทรงบัญญัติให้ภิกษุ ทำอุโบสถทุก ๆ 15 วันต่อครั้ง ถ้าไม่ปฏิบัติตามถือว่าผิดจาริตศีล และกล่าวถึงข้อบัญญัติเกี่ยวกับมารยาทสำหรับความเป็นสมณะเพศ และอาทิพรหมจาริกศีล เช่นศีลของภิกษุศีล สามเณร

บุคคลใดสามารถรักษาศีล หรือความเป็นปกติทางกาย วาจาได้อย่างสม่ำเสมอ ย่อมได้รับอานิสงส์ 5 ประการ คือ ย่อมสมบูรณ์ไปด้วยโภคทรัพย์อัน มีเกียรติศัพทอันงาม ทำให้ชื่อเสียงและคุณงามความดีฟุ้งขจรไปในทิศทั้ง 4 เมื่อเข้าไปในสังคมใด ไม่ว่าจะเป็นสังคมกษัตริย์ พราหมณ์ คหบดี หรือแม้กระทั่งสังคมของสมณะ ย่อมเข้าไปอย่างองอาจมีความสง่าไม่เก้อเจิน โดยไม่หลงทำการกิริยาอันไม่ดีไม่งาม และสำคัญสุดก็คือเมื่อสิ้นอายุแล้วย่อมเข้าถึงสุคติภูมิ ที่เกิดจากการรักษาศีล

ภาวนามัย เป็นการปฏิบัติหลักภาวนาโดยอาศัยเหตุ 4 ประการ คือ กายภาวนา สีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา สามารถนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อไปเกิดเป็นเทวดาได้ หรือเป็นแนวทางให้เกิดความสำเร็จในประโยชน์ทั้ง 3 ที่มนุษย์ล้วนปรารถนา ทั้งที่เป็นประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์ในภพหน้า และประโยชน์สูงสุด คือ พระนิพพาน พระพุทธศาสนามองว่า มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐที่สามารถฝึกฝนและพัฒนาได้ หากแต่จะถูกครอบงำด้วยสัญชาตญาณ เมื่อไหร่ก็ตามเมื่อเราฝึกหัดในด้านของภาวนา 4 คือ กายภาวนา เป็นการพัฒนาอินทรีย์ หรือเรียกว่า “อายตนะ” ให้เข้าใจและสัมผัสระหว่างอายตนะภายในกับอายตนะภายนอก ไม่หลงอยู่ในโลกอันเป็นสถานที่สมมติสังข จะ ประกอบกับการปฏิบัติตามหลักศีลภาวนา โดยฝึกฝนและพยายามดำรงตนให้อยู่ในกฎระเบียบของสังคม เพื่อหลีกเลี่ยงการเบียดเบียนอันเป็นเหตุนำมาซึ่งความทุกข์กายทุกข์ใจทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ด้วยการพิจารณาถึงความมีเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เคารพในสิทธิประโยชน์ของผู้อื่น ภายใต้การดำเนินชีวิตตามหลักจิตศึกษา โดยการพัฒนาจิตให้มีความเข้มแข็ง ไม่ให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจของกิเลส เพื่อป้องกันความมัวหมอง ให้มีขันติ คืออดทนต่อสิ่งเร้า ให้มีสมาธิ ด้วยการจดจ่อในสิ่งที่เราทำ และมีวิริยะ เพียรพยายามไม่ทอดธุระ ให้ได้สัมดังปรารถนา ควบคู่ไปกับ หลักปัญญาภาวนา คือ ทำความเข้าใจตามความเป็นจริง รู้เท่าทั้งสภาพของชีวิตและโลก ไม่ยึดติดในอดีต ไม่ยึดติดเรื่องของอนาคต กำหนดเฉพาะหน้าที่ปัจจุบัน ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ในกองขยะที่เขาทิ้งไว้ข้างทางใหญ่ ยังมีดอกบัวมีกลิ่นหอม รื่นรมย์ใจเกิดขึ้นมาได้ ฉันทใด ในหมู่ปุถุชนผู้มีมถมนซึ่งเปรียบได้กับกองขยะ ก็ยังมีสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเจริญรุ่งเรืองอยู่ด้วยปัญญา ฉะนั้น”

สรุป

แนวทางการปฏิบัติเป็นเทวดา คือ มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐที่สามารถฝึกฝนและปฏิบัติให้ถึงพร้อมความสมบูรณ์ได้ โดยอาศัยหลักบุญกิริยาวัตถุ เป็นแนวทางปฏิบัติ เริ่มต้นด้วยการรู้จักการให้ทาน ไม่ว่าจะเป็นการให้ทานด้วยอามิสทาน ธรรมทาน และอภัยทาน ด้วยความรัก ความเมตตา เป็นการเสียสละและกำจัดซึ่งความตระหนี่ถี่เหนียว อันเป็นเครื่องพอกพูนและยึดติดในกิเลส ประกอบกับการรักษาศีล คือ เข้าใจในกฎ

ระเบียน ในการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ เพื่อเป็นเครื่องป้องกันความทุจริตที่จะเกิดจากขึ้นทางกายพฤติกรรม ทางจิตพฤติกรรม โดยการพัฒนาปัญญาให้เห็นถึงความ เป็นจริงและเข้าใจตามหลักของภาวา 4 คือ พัฒนากายให้มีความสมบูรณ์แข็งแรง พร้อมทั้งพัฒนาอบรม พฤติกรรมทางกาย วาจาภายใต้กฎของศีล และเสริมสร้างสภาวะจิตให้เข้มแข็ง มั่นคง ไม่ให้ตกอยู่ในอำนาจ ของกิเลส และพัฒนาปัญญาให้เห็นถึงความจริงของสรรพสิ่งทั้งหลาย แล้วเร่งขนขวายประกอบแต่กรรมดี เป็น แนวทางปฏิบัติเพื่อละความชั่วทางกาย ทางวาจา ทางใจ ทำตนให้รุ่งเรืองภายนอก คือ มีข้าวของ เงินทอง ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข และรุ่งเรืองภายใน คือ การตั้งตนอยู่ในบุญกิริยาวัตถุ 3 สามารถยังมนุษย์สมบัติ สวรรค์ สมบัติ นิพพานสมบัติ ให้สำเร็จด้วยอานุภาพแห่งบุญกุศลที่ได้สั่งสมมา

ข้อเสนอแนะ

จากการที่ได้ศึกษาเนื้อหาและประเด็นเกี่ยวกับทเวาและแนวทางการปฏิบัติเพื่อไปเกิดเป็นทเวดา ในพระไตรปิฎก พบว่า มีเนื้อหาและประเด็นเป็นจำนวนมาก ยากที่จะศึกษาและทำความเข้าใจได้ในระยะเวลา ที่จำกัด ตามหลักเกณฑ์ของการศึกษาระดับมหาบัณฑิต แต่ก็ทำให้เห็นถึงประเด็นที่สำคัญและสามารถนำไป ศึกษาต่อได้ เช่น หมวดหมู่ของหลักธรรม หมวดหมู่ของบุคคล หมวดหมู่ของแนวทางในจะส่งเสริมการทำ ความดี แล้วนำเสนอผ่านสาธารณชน เพื่อเป็นแนวทางให้ยึดถือปฏิบัติ และสามารถนำไปเสนอในรูปแบบเชิงวิชาการ ด้วยการทำการวิจัย ดังจะเสนอเป็นแนวทางการทำวิจัยสืบต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาเนื้อหาของพระสูตร พระวินัย พระอภิธรรม สูตรใดสูตรหนึ่ง พร้อมทั้ง อธิบายหลักการและความสำคัญของสูตรนั้น ๆ ให้แก่สาธารณชน
2. ควรศึกษาหลักธรรม หรือหลักพระวินัยเพื่อพัฒนาชีวิตให้สอดคล้องกับสังคมร่วมสมัย
3. ควรศึกษาหลักพระธรรมวินัยบัญญัติกับหลักนิติบัญญัติ และเสนอเป็นแนวทางเพื่อยุติความ รุนแรงของสังคม

บรรณานุกรม

พระจักรกฤษณ์ ธีรธมโม. (2558). ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องทเวดาในคัมภีร์จักกวาฬทีปนี.

วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา. ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน): 84 – 85.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2542). พุทธวิธีในการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร:

บริษัท โอเอ็นจีการพิมพ์ จำกัด.

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ). (2542). แก่นธรรมในสังยุตติกนิทาย ในเก็บเพชรจากพระไตรปิฎก.

กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย